

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**2026-YIL / IYUL / 7-SON,
II - QISM**

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
II-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

GERMANIYA VA XITOIY TAJRIBASI ASOSIDA O'ZBEKISTONNING YASHIL EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	12
To'xliyeva Gulrux Dovron qizi	
Djurayeva Rano Abdullayevna	
TASHKILOT MUVAFFAQIYATIDA XODIMLARNI BOSHQARISH VA KUCHLI JAMOANING O'RNI	24
Abdullayeva Dinora Abduali qizi	
YASHIL ISH O'RINLARINING IQTISODIY AHAMIYATI VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SOHASIDA YASHIL ISH O'RINLARI TASHKIL ETISH ISTIQBOLLARI	28
Rahmatova Nargizaxon A'zamxonovna	
Atoyev Navro'zbek Rinatovich	
YO'L XO'JALIGI SOHASINI MOLIYALASHTIRISH HAMDA YO'L AKTIVLARINI BOSHQARISHDA XALQARO TAJRIBA	35
Shikirov Feruz Boxodirovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING INVESTITSİYALASH SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNI QIYOSIY TAHLILI	39
Jo'rayeva Moxinur Axmadjon qizi	
HUDUDLARNING QIYOSIY USTUNLIKLARI ASOSIDA YUQORI DAROMADLI ISH O'RINLARINI YARATISH: "HUDUD-IXTISOSLASHUV-KASB-ISB BERUVCHI-DAROMAD" MODELI	49
Abdumukhtarov Anvarjon Akramjonovich	
QURILISH XIZMATLARI KO'RSATUVCHI KORXONALARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI SHAKLLANTIRISH SSENARIYLARI	55
Mamadiyev Ahmad Ulashovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING SOLIQ-BYUDJET MEXANIZMLARI	62
Shokirova Dildora Shoyim qizi	

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQUARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING SOLIQ-BYUDJET MEXANIZMLARI

Shokirova Dildora Shoyim qizi
Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti
o'qituvchisi
E-mail: dildorashokirova0209@gmail.com
ORCID: 0009-0002-6552-5441

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli transformatsiya jarayonlarining O'zbekiston sanoat korxonalari ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sir etuvchi soliq-byudjet mexanizmlari tadqiq etilgan. Tadqiqot obyekti sifatida O'zbekistonda 2020–2026-yillarda amalga oshirilgan raqamli rag'batlantirish siyosati tanlangan. Tadqiqot 2020–2026-yillar davomida qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar, rasmiy statistik ma'lumotlar hamda ilmiy adabiyotlar tahliliga asoslanib, qiyosiy-huquqiy, statistik-tahliliy va tizimli yondashuv metodlari qo'llanilgan. Maqolada soliq imtiyozlari, texnologik park rezidentligi instituti, soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri baholanib, ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli transformatsiya, ishlab chiqarish samaradorligi, soliq-byudjet mexanizmlari, texnologik park, davlat-xususiy sheriklik, raqamli iqtisodiyot, sanoat korxonalari, investitsiyalarni rag'batlantirish.

Аннотация. В статье исследованы налогово-бюджетные механизмы, влияющие на эффективность производства промышленных предприятий Узбекистана в условиях цифровой трансформации. В качестве объекта исследования выбрана политика цифрового стимулирования, реализуемая в Республике Узбекистан в 2020–2026 годах. Исследование основано на анализе нормативно-правовых актов, официальных статистических данных и научной литературы за 2020–2026 годы с использованием сравнительно-правового, статистико-аналитического и системного методов. В работе дана оценка эффективности налоговых льгот, института резидентства технологических парков, цифровизации налогового администрирования и механизмов государственно-частного партнёрства, а также разработаны научно обоснованные предложения по их совершенствованию.

Ключевые слова: цифровая трансформация, эффективность производства, налогово-бюджетные механизмы, технологический парк, государственно-частное партнёрство, цифровая экономика, промышленные предприятия, стимулирование инвестиций.

Abstract. This article examines the fiscal mechanisms that influence the production efficiency of industrial enterprises in Uzbekistan within the framework of digital transformation. The study focuses on the digital incentive policy implemented in Uzbekistan during the period 2020–2026. The research is based on the analysis of legal and regulatory documents, official statistical data, and academic literature published between 2020 and 2026, employing comparative legal, statistical-analytical, and systems analysis methods. The paper evaluates the effectiveness of tax incentives, technology park residency schemes, digital tax administration, and public-private partnership mechanisms in improving industrial productivity, and proposes scientifically grounded recommendations for enhancing these policy instruments.

Keywords: digital transformation, production efficiency, fiscal mechanisms, technology park, public-private partnership, digital economy, industrial enterprises, investment incentives.

KIRISH

So'nggi olti yil davomida O'zbekiston iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida raqamli transformatsiya belgilab olindi. **“Raqamli O'zbekiston — 2030”** strategiyasi milliy iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini, jumladan, sanoat sohasini raqamlashtirish bo'yicha yaxlit dasturiy hujjat sifatida shakllantirildi [1]. Strategiyaning asosiy maqsadi — axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini iqtisodiyotning real sektoriga keng joriy etish orqali mamlakat raqobatbardoshligini oshirish va aholi turmush farovonligini yaxshilashdan iborat.

Ushbu jarayonning muvaffaqiyati esa nafaqat texnologik yechimlarning mavjudligiga, balki ularni joriy etishni rag'batlantiruvchi iqtisodiy, birinchi navbatda, soliq-byudjet mexanizmlarining samaradorligiga bog'liq. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarga o'tish jarayoni davlat tomonidan moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlanmasa, korxonalar darajasida sekinlashadi, chunki dastlabki bosqichda raqamlashtirish xarajatlari yuqori bo'lib, uning iqtisodiy samarasi kechroq namoyon bo'ladi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, so'nggi tadqiqotlar ko'rsatishicha, raqamli transformatsiya jarayonida erishilgan yutuqlar — davlat xizmatlarini raqamlashtirish darajasining 91 foizga yetkazilishi va elektron tijorat hajmining to'rt yil ichida yetti barobardan ortiq o'sishi — bilan bir qatorda [2], sanoat korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy rag'batlantirish tizimi hali yetarlicha tizimlashtirilmagan. Xususan, soliq imtiyozlari va byudjet dastaklarining sanoat korxonalari darajasidagi amaliy samaradorligi bo'yicha kompleks tahlillar cheklangan.

Muammoning ilmiy ahamiyati shundan iboratki, hozirgi bosqichda iqtisodiy adabiyotlarda raqamli transformatsiyaning makroiqtisodiy ta'siri yetarlicha yoritilgan bo'lsa-da [7], uning mikroiktisodiy, ya'ni aynan korxona darajasidagi, soliq-byudjet rag'batlantirish mexanizmlari orqali namoyon bo'lish jarayonlari alohida tizimli tadqiqot obyekti sifatida kam o'rganilgan.

Tadqiqotning maqsadi — raqamli transformatsiya sharoitida O'zbekiston sanoat korxonalarida ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi soliq-byudjet mexanizmlarini tahlil qilish va ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: raqamli transformatsiya va ishlab chiqarish samaradorligi o'rtasidagi nazariy bog'liqlikni ochib berish; O'zbekistonda amaldagi soliq-byudjet rag'batlantirish mexanizmlarini tizimlashtirish; ularning amaliy natijalarini statistik ma'lumotlar asosida baholash; xorijiy tajribani o'rganish asosida O'zbekiston sharoitiga moslashtirilgan takliflar ishlab chiqish; mexanizmlarni takomillashtirish yo'nalishlarini asoslash.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda soliq-byudjet mexanizmlari birinchi marta yaxlit tizim sifatida, ya'ni soliq imtiyozlari, soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish, davlat-xususiy sheriklik va real sektorni avtomatlashtirish dasturlarining o'zaro bog'liqligi nuqtai nazaridan tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli transformatsiya va iqtisodiy samaradorlik mavzusi xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarning tadqiqot obyekti bo'lib kelmoqda. Xorijiy adabiyotlarda raqamli transformatsiya jarayonlari biznes modellarini o'zgartiruvchi va innovatsiyalarni rag'batlantiruvchi omil sifatida, shuningdek, ma'lumotlar va texnologiyalarni barcha sohalarga joriy etish orqali yalpi ichki mahsulotni oshiruvchi vosita sifatida ko'rib chiqiladi [7]. Ayrim tadqiqotchilar ta'kidlashicha, jahon iqtisodiyoti va alohida mamlakatlar iqtisodiyotining raqamli transformatsiyasi barqaror va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishning asosiy manbai hisoblanadi.

Mahalliy iqtisodchilar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda O'zbekistonda raqamli transformatsiya jarayonlarining samaradorligini baholashga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, 2021–2025-yillar bo'yicha o'tkazilgan qiyosiy tahlil natijalari e-tijorat hajmining sezilarli o'sishi va davlat xizmatlarini raqamlashtirish darajasining yuqori ko'rsatkichga yetganini tasdiqlaydi, biroq shu bilan birga raqamli tengsizlik, kiberxavfsizlik zaifligi va malakali kadrlar yetishmasligi kabi tizimli muammolarning saqlanib qolayotganini ham ko'rsatadi [2].

Korporativ boshqaruv nuqtai nazaridan olib borilgan tadqiqotlarda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik strategiyasini raqamli transformatsiya sharoitida yangilash zarurligi, jumladan, boshqaruv jarayonlarini modernizatsiya qilish va shaffoflikni ta'minlash masalalari ko'rib chiqilgan [5]. Soliq sohasidagi tadqiqotlarda esa raqamli platformalarning soliq yig'imi hajmiga va soliq to'lovchilar bilan o'zaro munosabatlar sifatiga ijobiy ta'siri statistik ma'lumotlar asosida asoslab berilgan [4].

Shu bilan birga, o'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarda soliq-byudjet mexanizmlarining aynan sanoat korxonalari, ya'ni real ishlab chiqarish jarayonlari, darajasidagi samaradorligi yetarlicha chuqur yoritilmagan, bu esa ushbu maqolaning tadqiqot bo'shlig'ini (research gap) belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda umumilmiy va maxsus tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Me'yoriy-huquqiy hujjatlarni tahlil qilishda qiyosiy-huquqiy metod, statistik ma'lumotlarni baholashda tizimli tahlil va taqqoslash metodlari, xorijiy tajribani o'rganishda esa benchmarking usuli qo'llanildi. Bundan tashqari, mexanizmlarning o'zaro bog'liqligini ko'rsatish uchun struktura-funksional tahlil metodidan foydalanildi.

Tadqiqot manba bazasini O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari va qarorlari, Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda Raqamli texnologiyalar vazirligining rasmiy ma'lumotlari, shuningdek, 2021–2026-yillarda chop etilgan ilmiy nashrlar tashkil etdi.

Tadqiqot davri sifatida 2020–2026-yillar oralig'i tanlangan bo'lib, bu davr **“Raqamli O'zbekiston — 2030”** strategiyasining amalga oshirilishining dastlabki, eng intensiv bosqichini o'z ichiga oladi. Tanlangan davr korxonalar darajasidagi o'zgarishlarni kuzatish uchun yetarli vaqt oralig'ini ta'minlaydi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi ishchi gipoteza asos qilib olindi: soliq-byudjet rag'batlantirish mexanizmlari qanchalik izchil va tarmoqlararo muvofiqlashtirilgan holda qo'llanilsa, sanoat korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligi shunchalik yuqori bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

1. Soliq imtiyozlari mexanizmi. Raqamli texnologiyalarni joriy etuvchi sanoat korxonalarini rag'batlantirishning asosiy vositalaridan biri — soliq yengilliklari tizimidir. Dasturiy mahsulotlar va axborot texnologiyalari texnologik parki rezidenti maqomiga ega yuridik shaxslarga axborot texnologiyalariga o'qitish, apparat-dasturiy vositalarni ishlab chiqish, robototexnika va axborot xizmatlarini eksport qilish sohalarida ustuvor imtiyozlar berilgan [3]. Bu instrument sanoat korxonalarining raqamli yechimlarni ichki joriy etish bo'yicha xarajatlarini qisman qoplash imkonini yaratadi.

2. Soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish. **“E-Soliq”** va **“Soliq-24”** elektron platformalarining joriy etilishi natijasida soliqqa tortish jarayonidagi inson omili kamaytirilib, soliq to'lovchilarning real vaqt rejimida hisob-kitob qilish imkoniyati yaratildi, bu esa, o'z navbatida, soliq yig'imlarining oshishiga xizmat qildi [4]. Sanoat korxonalari uchun bu mexanizm moliyaviy resurslarni rejalashtirish va raqamli investitsiyalarni oldindan hisoblash imkoniyatini kengaytiradi, shuningdek, elektron invois va onlayn kassa tizimlari orqali xo'jalik operatsiyalarini real vaqt rejimida nazorat qilish imkonini beradi.

3. Davlat-xususiy sheriklik (DXSH) mexanizmi. Boshqaruv strategiyasini raqamli transformatsiya sharoitida yangilashga bag'ishlangan tadqiqotlar DXSH institutini davlat va xususiy sektor o'rtasida raqamli infratuzilma loyihalarini birgalikda moliyalashtirishning samarali vositasi sifatida ko'rsatadi [5]. Sanoat korxonalari uchun bu mexanizm yirik kapital talab qiluvchi raqamli infratuzilma — sanoat internet tarmoqlari, sensorli monitoring tizimlari, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari — yaratishda davlat resurslariga tayanish imkonini beradi.

4. Real sektorni avtomatlashtirish dasturlari. 2020–2022-yillar davrida iqtisodiyotning real sektori tarmoqlaridagi korxonalarda boshqaruv, ishlab chiqarish va logistika jarayonlarini avtomatlashtirish bo'yicha 280 dan ortiq axborot tizimi va dasturiy mahsulotni joriy etish nazarda tutilgan edi [6]. Bu ko'rsatkich davlat tomonidan markazlashtirilgan avtomatlashtirish dasturlarining sanoat samaradorligiga bevosita ta'sirini aks ettiruvchi muhim empirik dalildir.

5. Inson kapitaliga yo'naltirilgan rag'batlantirish. **“Bir million o'zbek dasturchilari”** kabi davlat dasturlari doirasida yoshlarni dasturlash asoslariga o'qitish tashkil etilgan bo'lib, bu — raqamli texnologiyalarni joriy etuvchi korxonalarning malakali kadrlarga bo'lgan ehtiyojini qondirishga xizmat qiluvchi bilvosita, ammo muhim iqtisodiy mexanizm hisoblanadi [3].

Statistik dinamika tahlili

Quyidagi jadvalda 2021–2025-yillar davomida O'zbekistonda raqamli transformatsiya jarayonining asosiy makroko'rsatkichlari dinamikasi keltirilgan (1-jadval).

1-jadval.
Raqamli transformatsiyaning asosiy ko'rsatkichlari dinamikasi (2021–2025)¹

Ko'rsatkich	2021-yil	2023-yil	2025-yil
Davlat xizmatlarini raqamlashtirish darajasi, %	~65	~80	91
E-tijorat hajmining o'sish indeksi (bazaviy yil = 1)	1,0	~4,0	7,0+
Real sektorda joriy etilgan axborot tizimlari soni, birlik	~100	~200	280+

1 Jadvaldagi ko'rsatkichlar rasmiy manbalarda keltirilgan yakuniy natijalar asosida, oraliq yillar uchun taxminiy trend chizig'i bo'yicha muallif tomonidan interpolatsiya qilingan.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, tahlil qilingan barcha ko'rsatkichlar bo'yicha izchil o'sish tendensiyasi kuzatilmoqda, bu esa amalda qo'llanilayotgan soliq-byudjet rag'batlantirish mexanizmlarining umumiy ijobiy samara berayotganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, o'sish sur'atlarining hududlar va tarmoqlar kesimida notekisligi alohida tadqiqot va tartibga solish choralarini talab qiladi.

Yuqoridagi mexanizmlarning umumiy natijasi sifatida so'nggi yillarda elektron tijorat hajmining sezilarli o'sishi va davlat xizmatlarini raqamlashtirish darajasining yuqori ko'rsatkichga yetishini keltirish mumkin [2]. Shu bilan birga, tadqiqot shuni ko'rsatadiki, ushbu mexanizmlarning sanoat korxonalarida darajasidagi ta'siri hududlar kesimida notekis taqsimlangan, bu esa raqamli tengsizlik va malakali kadrlar yetishmasligi kabi omillar bilan izohlanadi [7].

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda soliq-byudjet mexanizmlari asosan IT-eksport yo'naltirilgan korxonalarga qaratilgan bo'lib, an'anaviy sanoat korxonalarining ichki raqamlashtirish ehtiyojlarini to'liq qamrab olmaydi. Bu xulosa xorijiy tadqiqotlarda qayd etilgan tendensiya bilan ham mos keladi: ko'p mablag' talab qiladigan tarmoqlarda — masalan, og'ir sanoat va qazib olish sohalarida — raqamli texnologiyalar biznes modelini tubdan o'zgartirmasa-da, korxona samaradorligini oshirish uchun muhim imkoniyatlar yaratadi [7].

Shuningdek, muhokama jarayonida aniqlandiki, mavjud rag'batlantirish mexanizmlari orasida o'zaro muvofiqlashtirish darajasi yetarli emas: soliq imtiyozlari, DXSH loyihalari va kadrlar tayyorlash dasturlari alohida-alohida boshqariladi, bu esa ularning yig'indi (kumulyativ) samarasini pasaytiradi. Xorijiy tajriba, xususan, Estoniya va Janubiy Koreya kabi davlatlarning raqamli soliq siyosati shuni ko'rsatadiki, mexanizmlarni yagona **“raqamli investitsiya kartasi”** tizimiga birlashtirish orqali korxonalar uchun rag'batlantirish paketini soddalashtirish mumkin [4].

XULOSA VA TAVSIYALAR

O'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda raqamli transformatsiya sharoitida ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning soliq-byudjet mexanizmlari izchil tizim sifatida shakllangan, biroq ularning amaliy samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarda takomillashtirish zarur:

birinchidan, texnologik park rezidentligi imtiyozlarini nafaqat IT-eksport yo'naltirilgan, balki raqamli yechimlarni ichki joriy etuvchi an'anaviy sanoat korxonalarida uchun ham kengaytirish;

ikkinchidan, DXSH mexanizmlarini mintaqaviy kesimda tenglashtirilgan holda qo'llash orqali raqamli infratuzilma tengsizligini kamaytirish;

uchinchidan, avtomatlashtirish dasturlarini malakali kadrlar tayyorlash dasturlari bilan uyg'unlashtirilgan holda amalga oshirish;

to'rtinchidan, soliq imtiyozlari, DXSH va kadrlar tayyorlash mexanizmlarini yagona muvofiqlashtirish platformasi (**“raqamli investitsiya kartasi”**) orqali birlashtirish.

Xulosa qilib aytganda, raqamli transformatsiya sharoitida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uzoq muddatli va kompleks iqtisodiy siyosatni talab qiladi, unda soliq-byudjet mexanizmlari davlat-xususiy sheriklik va inson kapitaliga investitsiyalar bilan uzviy bog'liq holda amalga oshirilishi lozim. Taklif etilgan tavsiyalarning amaliyotga joriy etilishi sanoat korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi “Raqamli O'zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi PF–6079-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-5030957?ONDATE=12.08.2021>
2. Ibragimov G., Tursunov O., Shukurova N. O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli transformatsiya jarayonlarining samaradorligini baholash // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot jurnali. – 2026.
3. Taraqqiyot strategiyasi markazi. “Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili” davlat dasturida belgilangan vazifalarning ijrosi to'g'risida ma'lumot. – Toshkent: Taraqqiyot strategiyasi markazi.
4. Raqamli texnologiyalar yordamida soliqqa tortish tizimini takomillashtirish masalalari // Worldly Journals ilmiy elektron jurnali.
5. Tojliyaliev Sh., Ergashev A. Raqamli transformatsiya sharoitida davlat va xususiy sektorda korporativ boshqaruv strategiyasini yangilash: O'zbekiston modeli // Muhandislik va iqtisodiyot jurnali. – 2025. – 3-jild.
6. Taraqqiyot strategiyasi markazi. Hudud va tarmoqlarni raqamli transformatsiya qilish dasturlari bo'yicha statistik ma'lumotlar. – Toshkent: Taraqqiyot strategiyasi markazi.
7. Raqamli transformatsiyaning iqtisodiyotga ta'siri: nazariy va amaliy jihatlar // ResearchGate ilmiy elektron platformasi.
8. Baxromov K. O'zbekistonda raqamli transformatsiya va uni amalga oshirishda duch kelinayotgan muammolar // Innovatsion tadqiqotlar jurnali.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>